

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΟΙΠΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

1. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, οὕσα ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἐν τῇ βαθείᾳ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοσυνειδησίᾳ αὐτῆς πιστεύει ἀκραδάντως ὅτι κατέχει κυρίαν θέσιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς προωθήσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος ἐντὸς τοῦ συγχρόνου κόσμου.
2. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεμελιῶ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ γεγονότος τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι καὶ τοῖς μυστηρίοις. Ἡ ἐνότης αὕτη ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς καὶ τῆς πατερικῆς παραδόσεως καὶ βιοῦται μέχρι σήμερον ἐν αὐτῇ. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει τὴν ἀποστολὴν καὶ ὑποχρέωσιν ἵνα μεταδίδῃ καὶ κηρύττῃ πᾶσαν τὴν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱερᾷ Παραδόσει ἀλήθειαν, ἣτις καὶ προσδίδει τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν καθολικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα.
3. Ἡ εὐθύνη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἐνότητα, ὡς καὶ ἡ οἰκουμενικὴ αὐτῆς ἀποστολή ἐξεφράσθησαν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αὗται ἰδιαίτερος προέβαλον τὸν μεταξύ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας ὑφιστάμενον ἄρρηκτον δεσμόν.
4. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἀδιαλείπτως προσευχομένη «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ἐκαλλιέργει πάντοτε διάλογον μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς διεστῶτων, τῶν ἐγγύς καὶ τῶν μακρὰν, ἐπρωτοστάτησε μάλιστα εἰς τὴν σύγχρονον ἀναζήτησιν ὁδῶν καὶ τρόπων τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, μετέσχε τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ περαιτέρω ἐξέλιξιν αὐτῆς. Ἄλλωστε, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία χάρις εἰς τὸ διακρίνον αὐτὴν οἰκουμενικὸν καὶ φιλόανθρωπον πνεῦμα, θεοκελεύστως αἰτούμενον «πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α΄ Τιμ. 2, 4), ἀείποτε ἠγωνίσθη ὑπὲρ ἀποκαταστάσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος. Διό, ἡ Ὁρθόδοξος συμμετοχὴ εἰς τὴν κίνησιν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν ἐν τῇ Μιᾷ, Ἁγίᾳ, Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ οὐδόλως τυγχάνει ξένη πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀποτελεῖ συνεπῆ ἔκφρασιν τῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ παραδόσεως, ἐντὸς νέων ἱστορικῶν συνθηκῶν.
5. Οἱ σύγχρονοι διμερεῖς θεολογικοὶ διάλογοι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἡ συμμετοχὴ αὐτῆς εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν ἐρείδονται ἐπὶ τῆς συνειδήσεως ταύτης τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ αὐτῆς πνεύματος ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀναζητήσεως, βάσει τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ τῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς ἐνότητος ὅλων τῶν Χριστιανῶν.
6. Κατὰ τὴν ὄντολογικὴν φύσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐνότης αὐτῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ διαταραχθῇ. Παρὰ ταῦτα, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὴν ἱστορικὴν ὀνομασίαν τῶν μὴ εὐρισκομένων ἐν κοινωνίᾳ μετ' αὐτῆς ἄλλων ἑτεροδόξων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, ἀλλὰ πιστεύει ὅτι αἱ πρὸς ταύτας σχέσεις αὐτῆς πρέπει νὰ στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ὅσον ἔνεστι ταχύτερας καὶ ἀντικειμενικωτέρας ἀποσαφηνίσεως τοῦ ὅλου ἐκκλησιολογικοῦ θέματος καὶ ἰδιαίτερος τῆς γενικωτέρας παρ' αὐταῖς διδασκαλίας περὶ

μυστηρίων, χάριτος, ιερωσύνης και άποστολικής διαδοχής. Ούτω, ήτο εϋνους και θετικώς διατεθειμένη τόσο διά θεολογικούς, όσον και διά ποιμαντικούς λόγους, προς θεολογικόν διάλογον μετά των λοιπών χριστιανών εις διμερές και πολυμερές επίπεδον και προς την συμμετοχήν γενικώτερον εις την Οικουμενικήν Κίνησιν των νεωτέρων χρόνων, εν τή πεποιθήσει ότι διά του διαλόγου δίδει δυναμικήν μαρτυρίαν του πληρώματος της εν Χριστώ αληθείας και των πνευματικών αυτής θησαυρών προς τους έκτός αυτής, μέ αντικειμενικόν σκοπόν την προλείανσιν της όδοϋ της οδηγούσης προς την ένότητα.

7. Υπό τό άνωτέρω πνεϋμα, άπασαι αι κατά τόπους Άγιώταται Όρθόδοξοι Έκκλησίοι συμμετέχουν σήμερον ενεργώς εις έπισήμους θεολογικούς διαλόγους, ή δέ πλειονότης έξ αυτών και εις διαφόρους έθνικούς, περιφερειακούς και διεθνείς διαχριστιανικούς οργανισμούς, παρά την προκύψασαν βαθείαν κρίσιν εις την Οικουμενικήν Κίνησιν. Η πολυσχιδής αύτη δραστηριότης της Όρθοδόξου Έκκλησίας πηγάζει έκ του αισθήματος ύπευθυνότητος και έκ της πεποιθήσεως ότι ή άμοιβαία κατανόησις και ή συνεργασία τυγχάνουν ούσιώδεις, «ίνα μή έγκοπήν τινα δώμεν τώ Εύαγγελίω του Χριστου» (Α΄ Κορ. 9, 12).
8. Βεβαίως, ή Όρθόδοξος Έκκλησία, διαλεγόμενη μετά των λοιπών Χριστιανών, δέν παραγνωρίζει τάς δυσκολίας του τοιούτου έγχειρήματος, κατανοεί όμως ταύτας εν τή πορεία προς την κοινήν κατανόησιν της παραδόσεως της αρχαίας Έκκλησίας και επί τή έλπίδι ότι τό Άγιον Πνεϋμα, όπερ «όλον συγκροτεί τον θεσμόν της Έκκλησίας» (στιχηρόν έσπερινοϋ πεντηκοστής), θά «άναπληρώση τά έλλείποντα» (εύχή χειροτονίας). Έν τή έννοία ταύτη, ή Όρθόδοξος Έκκλησία εις τάς σχέσεις αυτής προς τον λοιπόν χριστιανικόν κόσμον δέν στηρίζεται μόνον εις τάς ανθρώπινους δυνάμεις των διεξαγόντων τους διαλόγους, άλλ' άπεκδέχεται πρωτίστως την έπιστάσιν του Άγίου Πνεύματος εν τή χάριτι του Κυρίου, εύχηθέντος «ίνα πάντες εν ώσιν» (Ιω. 17, 21).
9. Οί σύγχρονοι διμερείς θεολογικοί διάλογοι, κηρυχθέντες υπό Πανορθόδοξων Διασκέψεων, έκφράζουν την όμόθυμον άπόφασιν πασών των κατά τόπους άγιωτάτων Όρθοδόξων Έκκλησιών, αι όποϊαι καλοϋνται νά συμμετέχουν ενεργώς και συνεχώς εις την διεξαγωγήν αυτών, ίνα μή παρακωλύηται ή όμόφωνος μαρτυρία της Όρθοδοξίας προς δόξαν του έν Τριάδι Θεου. Έν ή περιπτώσει τοπική τις Έκκλησία ήθελεν άποφασίσει νά μή όρίση έκπροσώπους αυτής εις τινα διάλογον ή συνέλευσιν διαλόγου, εάν ή άπόφασις αύτη δέν είναι πανορθόδοξος, ό διάλογος συνεχίζεται. Πρό της έναρξεως του διαλόγου ή της συνελεύσεως άντιστοίχως, ή άπουσία τοπικής Έκκλησίας τινός δέον όπως συζητηθί όπωσδήποτε υπό της Όρθοδόξου Έπιτροπής του διαλόγου προς έκφρασιν της άλληλεγγύης και της ένότητος της Όρθοδόξου Έκκλησίας. Οί διμερείς και πολυμερείς θεολογικοί διάλογοι δέον όπως ύπόκεινται εις πανορθόδοξους περιοδικάς αξιολογήσεις.
10. Τά προβλήματα, τά όποϊα ανακύπτουν κατά τάς θεολογικάς συζητήσεις των Μεικτών Θεολογικών Έπιτροπών δέν συνιστοϋν πάντοτε έπαρκή αίτιολόγησιν μονομεροϋς άνακλήσεως των άντιπροσώπων αυτής ή και όριστικής διακοπής της συμμετοχής αυτής υπό τινος κατά τόπον Όρθοδόξου Έκκλησίας. Η άποχώρησις έκ του διαλόγου Έκκλησίας τινός δέον όπως κατά κανόνα άποφεύγεται, καταβαλλομένων των δεουσών διορθόδοξων προσπαθειών διά την άποκατάστασιν της άντιπροσωπευτικής όλοκληρίας της εν τώ διαλόγω τούτω όρθοδόξου Θεολογικής Έπιτροπής. Εάν τοπική τις Έκκλησία ή και άλλαι τινές Όρθόδοξοι Έκκλησίοι άρνώνται νά συμμετάσχουν εις τάς συνελεύσεις της Μεικτής Θεολογικής Έπιτροπής ώρισμένου διαλόγου, επικαλούμεναι σοβαρούς έκκλησιολογικούς,

κανονικούς, ποιμαντικούς ή ήθικης φύσεως λόγους, ή Έκκλησία ή αϊ Έκκλησΐαι αϋται κοινοποιοϋν έγγραφως τήν άρνησιν αϋτῶν εις τόν Οικουμενικόν Πατριάρχην και εις πάσας τας Όρθοδόξους Έκκλησΐας κατά τά πανορθόδοξως ισχύοντα. Κατά τήν πανορθόδοξον διαβούλευσιν ό Οικουμενικός Πατριάρχης αναζητεΐ τήν όμόφωνον συναίνεσιν τῶν λοιπῶν Όρθοδόξων Έκκλησιῶν δια τά έφεξής δέοντα γενέσθαι, συμπεριλαμβανομένης και τῆς έπαναξιολογήσεως τῆς πορείας τοϋ συγκεκριμένου θεολογικοϋ διαλόγου, έφ' όσον τοϋτο κριθῆ όμοφώνως αναγκαΐον.

- 11.** Η κατά τήν διεξαγωγήν τῶν θεολογικῶν διαλόγων άκολουθουμένη μεθοδολογία άποσκοπεΐ εις τε τήν λύσιν τῶν παραδεδομένων θεολογικῶν διαφορῶν ή τῶν τυχόν νέων διαφοροποιήσεων και εις τήν αναζήτησιν τῶν κοινῶν στοιχείων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, προϋποθέτει δέ τήν σχετικήν πληροφόρησιν τοϋ πληρώματος τῆς Έκκλησΐας επί τῶν διαφόρων έξελίξεων τῶν διαλόγων. Έν περιπτώσει άδυναμίας υπερβάσεως συγκεκριμένης τινός θεολογικῆς διαφορᾶς ό θεολογικός διάλογος δύναται νά συνεχίζηται, καταγραφομένης τῆς διαπιστωθείσης επί τοϋ συγκεκριμένου θέματος θεολογικῆς διαφωνίας και άνακοινουμένης τῆς διαφωνίας ταύτης πρός πάσας τας κατά τόπους Όρθοδόξους Έκκλησΐας δια τά έφεξής δέοντα γενέσθαι.
- 12.** Εΐναι εϋνόητον ότι κατά τήν διεξαγωγήν τῶν θεολογικῶν διαλόγων κοινός πάντων σκοπός εΐναι ή τελική άποκατάστασις τῆς έν τῆ όρθῆ πίστει και τῆ άγάπη ένότητος. Όπωσδήποτε όμως αϊ υφιστάμεναι θεολογικαί και εκκλησιολογικαί διαφοραί επιτρέπουν ποιάν τινα ιεράρχησιν ως πρός τας υφισταμένας δυσχερείας δια τήν πραγμάτωσιν τοϋ πανορθόδοξως διαπιστουμένου σκοποϋ. Η έτερότης τῶν προβλημάτων εκάστου διμεροϋς διαλόγου προϋποθέτει διαφοροποίησιν μέν τῆς τηρηθησομένης έν αϋτῷ μεθοδολογίας, άλλ' οϋχι και διαφοροποίησιν σκοποϋ, διότι ό σκοπός εΐναι ένιαΐος εις πάντας τούς διαλόγους.
- 13.** Έν τούτοις, επιβάλλεται, έν περιπτώσει ανάγκης, όπως αναληφθῆ προσπάθεια συντονισμοϋ τοϋ έργου τῶν διαφόρων Διορθοδόξων Θεολογικῶν Επιτροπῶν, τοσοϋτω μάλλον όσω ή υπάρχουσα ένότης τῆς Όρθοδόξου Έκκλησΐας πρέπει νά άποκαλύπτηται και εκδηλοϋται και έν τῷ χώρῳ τῶν διαλόγων τούτων.
- 14.** Η περάτωσις οίουδήποτε επισήμως κηρυχθέντος θεολογικοϋ διαλόγου συντελεΐται δια τῆς ολοκληρώσεως τοϋ έργου τῆς αντίστοιχου Μεικτῆς Θεολογικῆς Επιτροπῆς, όποτε ό Πρόεδρος τῆς Διορθοδόξου Επιτροπῆς υποβάλλει εκθεσιν πρός τόν Οικουμενικόν Πατριάρχην, ό όποΐος, έν συμφωνία και μετά τῶν Προκαθημένων τῶν κατά τόπους Όρθοδόξων Έκκλησιῶν, κηρύσσει τήν λῆξιν τοϋ διαλόγου. Οϋδείς διάλογος θεωρεΐται περατωθείς πριν ή κηρυχθῆ λήξας δια τοιαύτης πανορθόδοξου άποφάνσεως.
- 15.** Η μετά τήν τυχόν επιτυχῆ ολοκλήρωσιν τοϋ έργου θεολογικοϋ τινος διαλόγου πανορθόδοξος άπόφασις δια τήν άποκατάστασιν τῆς εκκλησιαστικῆς κοινωνίας δέον όπως έρειδῆται επί τῆς όμοφωνίας πασῶν τῶν κατά τόπους Όρθοδόξων Έκκλησιῶν.
- 16.** Έν εκ τῶν κυρίων όργάνων έν τῆ ιστορία τῆς Οικουμενικῆς Κινήσεως εΐναι τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Έκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.). Όρισμένοι Όρθόδοξοι Έκκλησΐαι υπῆρξαν ιδρυτικά μέλη και έν συνεχεία άπασαι απέβησαν μέλη αϋτοϋ. Τό Π.Σ.Ε. εΐναι έν συγκεκριημένον διαχριστιανικόν σῶμα, παρά τό γεγονός ότι τοϋτο δέν συμπεριλαμβάνει άπάσας τας έτεροδόξους Χριστιανικάς Έκκλησΐας και Όμολογίας. Παραλλήλως, υφίστανται και άλλοι διαχριστιανικοί όργανισμοί και περιφερειακά όργανα, ως ή Διάσκεψις τῶν Εϋρωπαϊκῶν Έκκλησιῶν (Κ.Ε.Κ.), τό Συμβούλιον Έκκλησιῶν Μέσης Άνατολῆς (Σ.Ε.Μ.Α.) και τό Παναφρικανικόν Συμβούλιον Έκκλησιῶν. Ταϋτα μετά τοϋ Π.Σ.Ε. τηροϋν σημαντικήν

ἀποστολήν διά τήν προώθησιν τῆς ἐνότητος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι Γεωργίας καί Βουλγαρίας ἀπεχώρησαν ἐκ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ἡ μὲν πρώτη ἐν ἔτει 1997, ἡ δέ δευτέρα ἐν ἔτει 1998, ὡς ἔχουσαι αὐτῶν ἰδίαν γνώμην περί τοῦ ἔργου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καί οὕτω δέν συμμετέχουν εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ καί τῶν ἄλλων διαχριστιανικῶν ὀργανισμῶν δραστηριότητας.

- 17.** Αἱ Ὁρθόδοξοι κατά τόπους Ἐκκλησίαι-μέλη τοῦ Π.Σ.Ε., μετέχουν πλήρως καί ἰσοτίμως ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καί συμβάλλουν δι' ὅλων τῶν εἰς τήν διάθεσιν αὐτῶν μέσων διά τήν προώθησιν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καί τῆς συνεργασίας ἐπί τῶν μειζόνων κοινωνικοπολιτικῶν προκλήσεων. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπεδέχθη προθύμως τήν ἀπόφασιν τοῦ Π.Σ.Ε. νά ἀνταποκριθῆ εἰς τό αἴτημά της περί συστάσεως Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς διά τήν Ὁρθόδοξον συμμετοχήν εἰς τό Π.Σ.Ε., συμφώνως πρός τήν ἐντολήν τῆς Διορθοδόξου Συναντήσεως τῆς Θεσσαλονίκης (1998). Τά ὑπό τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς καθιερωθέντα κριτήρια, τά ὁποῖα προετάθησαν ὑπό τῶν Ὁρθοδόξων καί ἐγένοντο δεκτά ὑπό τοῦ Π.Σ.Ε., ὠδήγησαν εἰς τήν σύστασιν τῆς Μονίμου Ἐπιτροπῆς Συνεργασίας καί Συναινέσεως, ἐπεκυρώθησαν δε καί ἐνετάχθησαν εἰς τό Καταστατικόν καί εἰς τόν Κανονισμόν λειτουργίας τοῦ Π.Σ.Ε.
- 18.** Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία πιστή εἰς τήν ἐκκλησιολογίαν αὐτῆς, εἰς τήν ταυτότητα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς δομῆς καί εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, συμμετέχουσα ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ Π.Σ.Ε., οὐδόλως ἀποδέχεται τήν ιδέαν τῆς «ἰσότητος τῶν Ὁμολογιῶν» καί οὐδόλως δύναται νά δεχθῆ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ὡς τινα διομολογιακὴν προσαρμογὴν. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ἡ ἐνότης ἡ ὁποία ἀναζητεῖται ἐν τῷ Π.Σ.Ε. δέν δύναται νά εἶναι προϊόν μόνον θεολογικῶν συμφωνιῶν, ἀλλὰ καί τῆς ἐν τοῖς μυστηρίοις τηρουμένης καί βιουμένης ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐνότητος τῆς πίστεως.
- 19.** Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι-μέλη θεωροῦν ὡς ἀπαραίτητον ὄρον τῆς συμμετοχῆς εἰς τό Π.Σ.Ε. τό ἄρθρον-βάσιν τοῦ Καταστατικοῦ αὐτοῦ, συμφώνως τῷ ὁποίῳ, μέλη αὐτοῦ δύναται νά εἶναι ὅσοι πιστεύουν εἰς τόν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν ὡς Θεόν καί Σωτῆρα κατά τὰς Γραφάς καί ὁμολογοῦν κατά τό Σύμβολον Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως τόν ἐν Τριάδι Θεόν, Πατέρα, Υἱόν καί Ἅγιον Πνεῦμα. Ἐχουν δέ βαθεῖαν τήν πεποίθησιν ὅτι αἱ ἐκκλησιολογικαὶ προϋποθέσεις τῆς Δηλώσεως τοῦ Toronto (1950), τιτλοφορουμένης «Ἡ Ἐκκλησία, αἱ Ἐκκλησίαι καί τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν», εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας διά τήν Ὁρθόδοξον συμμετοχήν εἰς τό Συμβούλιον. Ὅθεν, αὐτονόητον, ὅτι τό Π.Σ.Ε. δέν εἶναι καί ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νά καταστῆ ὑπέρ-Ἐκκλησία. «Σκοπός τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν δέν εἶναι νά διαπραγματεύεται ἐνώσεις μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπερ δύναται νά γίνῃ μόνον ὑπό τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνεργουσῶν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἀλλὰ νά φέρῃ τὰς Ἐκκλησίας εἰς ζῶσαν ἐπαφήν πρός ἀλλήλας καί νά προαγάγῃ τήν μελέτην καί συζήτησιν τῶν ζητημάτων τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος. Οὐδεμία Ἐκκλησία ὑποχρεοῦται νά ἀλλάξῃ τήν ἐκκλησιολογίαν αὐτῆς κατά τήν εἴσοδόν της εἰς τό Συμβούλιον [...] Ἐν τούτοις, τό γεγονός τῆς ἐντάξεως αὐτῆς εἰς τό Συμβούλιον δέν συνεπάγεται ὅτι ἐκάστη Ἐκκλησία ὀφείλει νά θεωρῆ τὰς ἄλλας ὡς Ἐκκλησίας ὑπό τήν ἀληθῆ καί πλήρη ἐννοίαν τοῦ ὄρου» (Δήλωσις τοῦ Toronto, § 2, 3.3, 4.4).
- 20.** Αἱ προοπτικαὶ τῶν θεολογικῶν διαλόγων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ κόσμου προσδιορίζονται πάντοτε ἐπί τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας καί τῶν κανονικῶν κριτηρίων τῆς ἤδη διαμεμορφωμένης ἐκκλησιαστικῆς

παραδόσεως.

- 21.** Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιθυμεῖ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» καὶ μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος παρακολουθεῖ τὴν μέχρι τοῦδε θεολογικὴν αὐτῆς προσφορὰν. Ἐκτιμᾷ θετικῶς τὰ ὑπ' αὐτῆς ἐκδοθέντα θεολογικὰ κείμενα, τῇ σπουδαίᾳ συνεργίᾳ καὶ ὀρθοδόξων θεολόγων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀξιόλογον βῆμα εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν διὰ τὴν προσέγγισιν τῶν χριστιανῶν. Ἐν τούτοις ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διατηρεῖ ἐπιφυλάξεις διὰ κεφαλαιώδη ζητήματα πίστεως καὶ τάξεως, διότι αἱ μὴ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι καὶ Ὁμολογίαι παρεξέκλιναν ἐκ τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.
- 22.** Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ καταδικαστέαν πᾶσαν διάσπασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ ἀτόμων ἢ ὁμάδων, ἐπὶ προφάσει τηρήσεως ἢ δῆθεν προασπίσεως τῆς γνησίας Ὁρθοδοξίας. Ὡς μαρτυρεῖ ἡ ὅλη ζωὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ διατήρησις τῆς γνησίας ὀρθοδόξου πίστεως διασφαλίζεται μόνον διὰ τοῦ συνοδικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπετέλει τὴν ἀνωτάτην αὐθεντίαν ἐπὶ θεμάτων πίστεως καὶ κανονικῶν διατάξεων (κανῶν 6 τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου).
- 23.** Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει κοινὴν τὴν συνείδησιν περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ διαχριστιανικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, διό καὶ κρίνει ἀναγκαῖον νὰ συνοδεύηται οὗτος πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ μαρτυρίας διὰ πράξεων ἀμοιβαίας κατανοήσεως καὶ ἀγάπης, αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν τὴν «ἀνεκκλάητον χαρὰν» τοῦ Εὐαγγελίου (Α' Πέτρ. 1, 8), ἀποκλειομένης πάσης πράξεως προσηλυτισμοῦ, οὐνίας ἢ ἄλλης προκλητικῆς ἐνεργείας ὁμολογιακοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ σημαντικόν ὅπως ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῶν κοινῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου, προσπαθήσωμεν νὰ δώσωμεν εἰς τὰ ἀκανθώδη προβλήματα τοῦ συγχρόνου κόσμου, μίαν ὀλοπρόθυμον καὶ ἀλληλέγγυον ἀπάντησιν, βασιζομένην εἰς τὸ πρότυπον τοῦ ἐν Χριστῷ καινοῦ ἀνθρώπου.
- 24.** Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει συνείδησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ κίνησις πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν λαμβάνει νέας μορφάς, ἵνα ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς νέας συνθήκας καὶ ἀντιμετωπίσῃ τὰς νέας προκλήσεις τοῦ συγχρόνου κόσμου. Εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνέχισις τῆς μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν διηρημένον χριστιανικὸν κόσμον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως καὶ πίστεώς της.

Δεόμεθα ὅπως οἱ Χριστιανοί ἐργασθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ, ὥστε νὰ ἀποβῇ ἐγγὺς ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Κύριος θὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐλπίδα τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ «γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμὴν» (Ἰω. 10,16).

† ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, Πρόεδρος

	Ἱερώνυμος	
† ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόδωρος	† ὁ Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας	† ὁ Καρελίας καὶ πάσης Φιλλανδίας Λέων
† ὁ Ἱεροσολύμων Θεόφιλος	Σάββας	
† ὁ Σερβίας Εἰρηναῖος	† ὁ Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος	† ὁ Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας Στέφανος
† ὁ Ρουμανίας Δανιὴλ		† ὁ Γέρων Περγάμου Ἰωάννης
† ὁ Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου Χρυσόστομος	† ὁ Πρέσοβ καὶ πάσης Τσεχίας καὶ Σλοβακίας Ραστισλάβ	† ὁ Γέρων Ἀμερικῆς Δημήτριος
† ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος	Ἀντιπροσωπεῖα Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου	† ὁ Γερμανίας Αὐγουστῖνος

† ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος	† ὁ Νιγηρίας Ἀλέξανδρος	† ὁ Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Ἀμφιλόχιος
† ὁ Ντένβερ Ἡσαΐας	† ὁ Τριπόλεως Θεοφύλακτος	† ὁ Ζάγκρεμπ καὶ Λιουμπλιάνας Πορφύριος
† ὁ Ἀτλάντας Ἀλέξιος	† ὁ Καλῆς Ἐλπίδος Σέργιος	† ὁ Σιρμίου Βασίλειος
† ὁ Πριγκηποννήσων Ἰάκωβος	† ὁ Κυρήνης Ἀθανάσιος	† ὁ Βουδιμίου Λουκιανός
† ὁ Προικοννήσου Ἰωσήφ	† ὁ Καρθαγένης Ἀλέξιος	† ὁ Νέας Γκρατσάντισσας Λογγῖνος
† ὁ Φιλαδελφείας Μελίτων	† ὁ Μουάνζας Ἱερώνυμος	† ὁ Μπάτσκας Εἰρηναῖος
† ὁ Γαλλίας Ἐμμανουήλ	† ὁ Γουϊνέας Γεώργιος	† ὁ Σβορνικίου καὶ Τούζλας Χρυσόστομος
† ὁ Δαρδανελλίων Νικήτας	† ὁ Ἑρμουπόλεως Νικόλαος	† ὁ Ζίτσης Ἰουστῖνος
† ὁ Ντητρόιτ Νικόλαος	† ὁ Εἰρηνοπόλεως Δημήτριος	† ὁ Βρανίων Παχώμιος
† ὁ Ἁγίου Φραγκίσκου Γεράσιμος	† ὁ Ἰωαννουπόλεως καὶ Πρετορίας Δαμασκηνός	† ὁ Σουμαδίας Ἰωάννης
† ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιος	† ὁ Ἄκκρας Νάρκισσος	† ὁ Μπραντισέβου Ἰγνάτιος
† ὁ Κορέας Ἀμβρόσιος	† ὁ Πτολεμαΐδος Ἐμμανουήλ	† ὁ Δαλματίας Φώτιος
† ὁ Σηλυβρίας Μάξιμος	† ὁ Καμερούν Γρηγόριος	† ὁ Μπίχατς καὶ Πέτροβατς Ἀθανάσιος
† ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἀμφιλόχιος	† ὁ Μέμφιδος Νικόδημος	† ὁ Νίκσιτς καὶ Βουδίμλιε Ἰωαννίκιος
† ὁ Διοκλείας Κάλλιστος	† ὁ Κατάγκας Μελέτιος	† ὁ Ζαχουμίου καὶ Ἐρζεγοβίνης Γρηγόριος
† ὁ Ἱεραπόλεως Ἀντώνιος, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Οὐκρανῶν Ὁρθοδόξων ἐν ΗΠΑ	† ὁ Μπραζαβίλ καὶ Γκαμπόν Παντελεήμων	† ὁ Βαλιέβου Μιλούτιν
† ὁ Τελμησοῦ Ἰώβ	† ὁ Μπουρούντι καὶ Ρουάντας Ἰννοκέντιος	† ὁ ἐν Δυτικῇ Ἀμερικῇ Μάξιμος
† ὁ Χαριουπόλεως Ἰωάννης, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ὁρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Παραδόσεως	† ὁ Μοζαμβίκης Χρυσόστομος	† ὁ ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Νέα Ζηλανδίᾳ Εἰρηναῖος
† ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Καρπαθορρώσων Ὁρθοδόξων ἐν ΗΠΑ	† ὁ Νιέρι καὶ Ὅρους Κένυας Νεόφυτος	† ὁ Κρούσεβατς Δαυῖδ
Ἀντιπροσωπεῖα Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας	Ἀντιπροσωπεῖα Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων	† ὁ Σλαυονίας Ἰωάννης
† ὁ Γέρων Λεοντοπόλεως Γαβριήλ	† ὁ Φιλαδελφείας Βενέδικτος	† ὁ ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ Ἀνδρέας
† ὁ Ναϊρόμπι Μακάριος	† ὁ Κωνσταντίνης Ἀρίσταρχος	† ὁ Φραγκφούρτης καὶ ἐν Γερμανίᾳ Σέργιος
† ὁ Καμπάλας Ἰωνᾶς	† ὁ Ἰορδάνου Θεοφύλακτος	† ὁ Τιμοκίου Ἰλαρίων
† ὁ Ζιμπάμπουε καὶ Ἀγκόλας Σεραφείμ	† ὁ Ἀνθηδῶνος Νεκτάριος	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Ρουμανίας
	† ὁ Πέλλης Φιλούμενος	† ὁ Ἰασίου καὶ Μολδαβίας καὶ Μπουκοβίνης Θεοφάνης
	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Σερβίας	
	† ὁ Ἀχρίδος καὶ Σκοπίων Ἰωάννης	

† ὁ Σιμπίου καὶ Τρανσυλβανίας Λαυρέντιος	Ἀμερικῆ	Ἱερόθεος
† ὁ Βάντ, Φελεάκ καὶ Κλούζ καὶ Κλούζ, Ἄλμπας, Κρισάνας καὶ Μαραμοῦρες Ἀνδρέας	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Κύπρου	† ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Εὐσέβιος
† ὁ Κραϊόβας καὶ Ὀλτενίας Εἰρηναῖος	† ὁ Πάφου Γεώργιος	† ὁ Καστορίας Σεραφεῖμ
† ὁ Τιμισοάρας καὶ Βανάτου Ἰωάννης	† ὁ Κιτίου Χρυσόστομος	† ὁ Δημητριάδος καὶ Ἄλμουρῶ Ἰγνάτιος
† ὁ ἐν Δυτικῆ καὶ Νοτίῳ Εὐρώπῃ Ἰωσήφ	† ὁ Κυρηναίας Χρυσόστομος	† ὁ Κασσανδρείας Νικόδημος
† ὁ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Κεντρικῆ Εὐρώπῃ Σεραφεῖμ	† ὁ Λεμεσοῦ Ἀθανάσιος	† ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης Ἐφραίμ
† ὁ Τιργοβιστίου Νήφων	† ὁ Μόρφου Νεόφυτος	† ὁ Σερρῶν καὶ Νιγρίτης Θεολόγος
† ὁ Ἄλμπα Ἰούλια Εἰρηναῖος	† ὁ Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου Βασίλειος	† ὁ Σιδηροκάστρου Μακάριος
† ὁ Ρώμαν καὶ Μπακάου Ἰωακείμ	† ὁ Κύκκου καὶ Τηλλυρίας Νικηφόρος	† ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως Ἄνθιμος
† ὁ Κάτω Δουνάβεως Κασσιανός	† ὁ Ταμασοῦ καὶ Ὀρεινῆς Ἡσαΐας	† ὁ Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως Βαρνάβας
† ὁ Ἀράντ Τιμόθεος	† ὁ Τριμυθοῦντος καὶ Λευκάρων Βαρνάβας	† ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος
† ὁ ἐν Ἀμερικῆ Νικόλαος	† ὁ Καρπασίας Χριστοφόρος	† ὁ Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καὶ Πετροπόλεως Ἀθηναγόρας
† ὁ Ὀράντεα Σωφρόνιος	† ὁ Ἀρσινόης Νεκτάριος	† ὁ Λαγκαδᾶ, Λητῆς καὶ Ρεντίνης Ἰωάννης
† ὁ Στρεχαΐας καὶ Σεβερίνου Νικόδημος	† ὁ Ἀμαθοῦντος Νικόλαος	† ὁ Νέας Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας Γαβριήλ
† ὁ Τουλσέας Βησσαρίων	† ὁ Λήδρας Ἐπιφάνιος	† ὁ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Χρυσόστομος
† ὁ Σαλάζης Πετρώνιος	† ὁ Χύτρων Λεόντιος	† ὁ Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου Θεόκλητος
† ὁ ἐν Οὐγγαρίᾳ Σιλουανός	† ὁ Νεαπόλεως Πορφύριος	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Πολωνίας
† ὁ ἐν Ἰταλίᾳ Σιλουανός	† ὁ Μεσαορίας Γρηγόριος	† ὁ Λούτζ καὶ Πόζναν Σίμων
† ὁ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ Τιμόθεος	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Ἑλλάδος	† ὁ Λούμπλιν καὶ Χέλμ Ἄβελ
† ὁ ἐν Βορείῳ Εὐρώπῃ Μακάριος	† ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Προκόπιος	† ὁ Μπιαλύστοκ καὶ Γκντάνσκ Ἰάκωβος
† ὁ Πλοεστίου Βαρλαάμ, Βοηθός παρὰ τῷ Πατριάρχῃ	† ὁ Περιστερίου Χρυσόστομος	† ὁ Σιεματίτσε Γεώργιος
† ὁ Λοβιστέου Αἰμιλιανός, Βοηθός παρὰ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ριμνικίου	† ὁ Ἠλείας Γερμανός	† ὁ Γκορλίτσε Παΐσιος
† ὁ Βικίνης Ἰωάννης Κασσιανός, Βοηθός παρὰ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ ἐν	† ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας Ἀλέξανδρος	Ἀντιπροσωπεῖα Ἐκκλησίας Ἀλβανίας
	† ὁ Ἄρτης Ἰγνάτιος	† ὁ Κορυτσᾶς Ἰωάννης
	† ὁ Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ Σουφλίου Δαμασκηνός	
	† ὁ Νικαίας Ἀλέξιος	
	† ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου	

† ὁ Ἀργυροκάστρου Δημήτριος

† ὁ Ἀπολλωνίας καὶ Φίερ Νικόλαος

† ὁ Ἐλμπασάν Ἀντώνιος

† ὁ Ἀμαντίας Ναθαναήλ

† ὁ Βύλιδος Ἄστιος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Τσεχίας

καὶ Σλοβακίας

† ὁ Πράγας Μιχαήλ

† ὁ Σούμπερκ Ἡσαΐας